

See discussions, stats, and author profiles for this publication at: <https://www.researchgate.net/publication/330933624>

Hayat Erkanal, Vasıf Şahoğlu, Rıza Tuncel, Ourania Kouka, Levent Keskin, İrfan Tuğcu, "2008 Yılı Liman Tepe Kara Kazıları", 31. Kazı Sonuçları Toplantısı Bildirileri, 347-360

Article · May 2010

CITATIONS

0

READS

39

6 authors, including:

Vasıf Şahoğlu

Ankara University

72 PUBLICATIONS 461 CITATIONS

SEE PROFILE

Rıza Tuncel

Eastern Mediterranean University

11 PUBLICATIONS 46 CITATIONS

SEE PROFILE

Ourania Kouka

University of Cyprus

26 PUBLICATIONS 138 CITATIONS

SEE PROFILE

İrfan Tuğcu

Osmaniye Korkut Ata university

31 PUBLICATIONS 44 CITATIONS

SEE PROFILE

T.C.

KÜLTÜR VE TURİZM BAKANLIĞI
KÜLTÜR VARLIKLARI VE MÜZELER GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

31.
KAZI SONUÇLARI
TOPLANTISI
4. CİLT

25 - 29 MAYIS 2009
DENİZLİ

Liman Tepe 2008 Yılı Kara Kazıları

Hayat ERKANAL - Vasıf ŞAHOĞLU - Rıza TUNCEL - Ourania KOUKA
Levent KESKİN - İrfan TUĞCU

AYRI BASIM

LİMAN TEPE 2008 YILI KARA KAZILARI

Hayat ERKANAL*

Vasıf ŞAHOĞLU

Rıza TUNCEL

Ourania KOUKA

Levent KESKİN

İrfan TUĞCU

İzmir İli, Urla İlçesi'nde yer alan Liman Tepe'de 2008 yılı çalışmaları karada ve su altında olmak üzere iki farklı alanda gerçekleştirilmiştir¹. Kara

* Prof. Dr. Hayat ERKANAL, Ankara Üniversitesi Su Altı Arkeolojik Araştırma ve Uygulama Merkezi (ANKÜSAM), Denizli Mahallesi, Harbiye Cad. No: 2, Çeşmealtı - Urla-İzmir/TÜRKİYE. irerp@superonline.com

Vasıf ŞAHOĞLU, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, 06100, Sıhhiye-Ankara/TÜRKİYE. vsahoglu@gmail.com

Rıza TUNCEL, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Arkeoloji Bölümü, Gazi Magosa/KKTC.

Ourania KOUKA, Atina Arkeoloji Derneği, Atina / YUNANİSTAN

Levent KESKİN, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, 06100, Sıhhiye-Ankara/TÜRKİYE. keskin@humanity.ankara.edu.tr

İrfan TUĞCU, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Protohistorya ve Önasya Arkeolojisi Anabilim Dalı, 06100, Sıhhiye-Ankara/TÜRKİYE.

- 1 Liman Tepe 2009 yılı kara ve su altı kazıları, Ankara Üniversitesi, Su Altı Arkeolojik Araştırma ve Uygulama Merkezi (ANKÜSAM) tarafından yürütülen "İzmir Bölgesi Kazı ve Araştırma Projesi (IRERP) çerçevesi içerisinde yürütülmüştür. Liman Tepe kazıları, Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Turizm Bakanlığı, DÖSİMM, Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Müdürlüğü Proje No: 06B5358001, TÜBİTAK Proje No: 108K263, *Institute for Aegean Prehistory (INSTAP)*, Türk Tarih Kurumu, *INSTAP-SCEC* ve Urla Belediyesi'nin değerli katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Kazı kurulu üyeleri, H.Ü. Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Başkanı Prof. Dr. Armağan Erkanal; Haifa Üniversitesi *Institute for Maritime Studies* öğretim üyesi Prof. Dr. Michal Artzy, A.Ü. Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğretim elemanları Doç. Dr. Vasıf Şahoğlu, Dr. Levent Keskin, İrfan Tuğcu, Doğu Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim elemanı Dr. Rıza Tuncel, Atina Arkeoloji Derneği üyesi Dr. Ourania Kouka; McMaster Üniversitesi öğretim üyesi Doç. Dr. Joseph Boyce; , Arkeologlar Ümit Büyükelsoy, Kadir Büyükelsoy, Sıla Votruba, Gregory Votruba, Emre

kazıları, önceki yıllarda kazısına başlanan LMT VI tabakasına ait uzun evlerin bulunduğu alanda gerçekleştirilmiştir², Kuzey-güney doğrultusunda uzanan ve LMT VI tabakasına ait savunma sistemine dayanan bu evler, ortak uzun duvarlarıyla birbirlerine bitişik olarak radyal bir plan doğrultusunda inşa edilmiştir. LMT VI tabakasına tarihlenen uzun evlerin araştırılmasına 1995 yılında başlanmış ve çalışmalar günümüze kadar kesintisiz olarak devam etmiştir³. Bu yapılar, çeşitli tahribatlar geçirmelerine rağmen, en azından Erken Tunç Çağı I'nın ikinci yarısından Erken Tunç Çağı II'nin erken evrelerine kadar hem günlük faaliyetler hem de işlik amaçlı kullanılmıştır.

2008 sezonunun ana çalışmalarından biri, ETÇ I evlerinin kazılmayan kısımlarının araştırılması olmuştur. Bu çalışmalar, evlerin daha detaylı olarak anlaşılmasını ve çok iyi korunmuş olan kerpiç duvarların bir konservasyon programı çerçevesinde korunmasını sağlayacaktır. Kerpiçlerin korunması tamamlandıktan sonra alanın üzerinin bir geçici çatı ile kapatılması düşünülmektedir.

Ev 2 Kazıları

Ev 2 olarak adlandırılan yapı, 1995 yılından bu yana araştırılmakta olup

Kuruçayırılı, Ümit Gündoğan, Vahit Dursun, Michele Massa, Chiara Mallegni; Restoratör Buket Aladağ; Girit Ege Prehistoryası Enstitüsü Merkezi (INSTAP – SCEC) uzmanlarından fotoğrafçı Chronis Papanikolopoulos, Restoratör Michel Roggenbucke, teknik ressam Douglas Faulmann; Dalgıçlar Korhan Bircan ve Murat Bircan; Haifa Üniversitesi *Institute for Maritime Studies* öğretim elemanları ve öğrencileri Svetlana Zagorski, Elad Swisa, Azam Halabi, Eyal Peled, Nir Hadar, Alexander Efron, Shlomo Aviner, Yotam Asscher, Amir Yurman, David Gurevich, Yasmine Meroz, Ma'oz Israel Tzur, Dor Golan; Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğrencileri Ayşegül Erden, Azime Sarıçam, Orhan Kaya, Recep Kendirci, İpek Serin, Nil Dirlik, Tülay Acar, Ali Çelik; İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü öğrencileri Serdar Egemenoglu, Metehan Çetinkaya; Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji, Bölümü öğrencisi Yusuf Eren'den oluşmaktadır. Milas Müzesi uzmanlarından Mutlu Karadağ ve Konya Ereğli Müzesi Uzmanı Hasan Usta kazı çalışmalarına Kültür ve Turizm Bakanlığı yetkili temsilcisi olarak katılmışlardır.

- 2 Liman Tepe Erken Tunç Çağı tabakalaşması için bkz Şahoğlu 2005b, Fig.2. Kazı alanları için bkz. Erkanal vd. 2009, Harita 1.
- 3 Liman Tepe'nin VI ve V. tabakalarının (Erken Tunç Çağı I-II) stratigrafik gelişimi ve bu tabakalarda açığa çıkarılan mimari ve küçük buluntularla ilgili bilgiler için bkz. Erkanal & Günel 1997, 246-247, Resim 12; Erkanal 1998, 388-391, Resim 4-8. ; Erkanal, Artzy & Kouka 2003, 424-5, Res. 1-3; Erkanal, Artzy & Kouka 2004, 165-68, Res. 1-5; Şahoğlu 2008, 486-88, Fig. 6-9; Kouka, & Şahoğlu (baskıda), Fig. 1-2.

kuzey-güney doğrultusunda uzanan, kapısı kuzeyde yer alan, uzun ve dikdörtgen bir plan sergilemektedir (Çizim: 1). Bu ev batısındaki Ev 1 ve doğusunda Ev 3 ile ortak duvarlara sahiptir (Çizim: 1). Her iki duvar da taş temel üzerinde yer alan kerpiç üstyapıya sahiptir. Ev 2, Batı Anadolu ETÇ I döneminin ikinci yarısından ETÇ II'nin erken evrelerine kadar birbirini izleyen iskân tabakalarına sahiptir (LMT VI – V). Bu yapı, Liman Tepe uzun evleri arasında tamamı araştırılmış tek yapı olup bu dönem hakkındaki bilgilerimizin artmasını sağlayan ünik bir örnektir (Resim: 1). 2008 kazıları sonucunda evin uzunluğu yaklaşık 25 metreyi bulmuştur. Evin genişliği ise 4.50 metredir. Bu yapının olağanüstü uzunluğu, ev içerisine çeşitli iç mekânların yaratılmasıyla dengelenmiştir. Ön değerlendirmeler yapının en azından 3 farklı evreye sahip olduğunu, her evrede ise farklı iç bölmelerin kullanıldığını göstermektedir. Bazı odaların ara duvarları taş temelli olup bazıları ise taş temel olmadan doğrudan kerpiç kullanılarak inşa edilmiştir. Ev 2'nin en kuzey kısmı bu bölgede inşa edilen ve ETÇ II'nin geç evrelerine tarihlenen merkezî yapı kompleksine ait büyük bir teras duvarının altına girmekte ve olasılıkla bu duvar tarafından tahrip edilmektedir (Resim: 1a). Buna rağmen, evin kuzey kısmında, olası bir sokak veya meydana açılan küçük bir ön odaya ait ante uzantıları tespit edilmiştir (Çizim: 1a; Resim: 1b). Bu giriş kısmının ardından, 3.60 metre uzunluğunda olan ilk oda, taş temelli kerpiç duvarlarla evin ana mekândan ayrılmıştır (Çizim: 1b; Resim: 1c). Bu odanın güney duvarında, Evin ana mekânına geçişi sağlayan 0.90 m. genişliğinde ve bir kapı daha sonraki evrede iptal edilmiştir (Çizim: 1c; Resim: 1e, 2).

Yapının güney kısmında birbiri üzerine inşa edilmiş ocak tabanları bulunmaktadır (Çizim: 1d; Resim: 1f). Bu alan tüm evreler boyunca evdeki yemek hazırlama alanı ve ışık bölgesi olarak kullanılmış olmalıdır. Bu ocak tabanlarıyla ilişkili çeşitli platformlar bulunmaktadır (Resim: 1g). Ev 2'den ele geçirilen en erken seramik örnekler Batı Anadolu'nun kahverengi ve koyu perdahlı karakteristik formlarını yansıtmaktadır. Pedestalli çanaklar ve silindirik boyunlu çömlekler en karakteristik kap formlarını oluşturmaktadır.

Ev 2'nin en erken evresi güçlü bir depremle son bulmuş, evin duvarları sarsıntı yıkılmıştır (Resim: 3). Ev 2'nin batı duvarı evin içine, doğu duvarı ise Ev 3 içerisine yıkılmıştır. Doğru duvarının geri kalan kısmı korunmakla beraber, Ev 3 içerisine doğru eğim yapmaktadır (Resim: 4).

Ev 3 Kazıları

Kazısına yine 1995 yılında başlanan Ev 3 içindeki çalışmalara bu yıl da bu yıl kazısına devam edilmiştir. 2007 ve 2008 yıllarında yoğunlukla araştırılan bu evin en erken evresi, Ev 2 ile benzerlik göstermektedir. Diğeri ile aynı plana sahip olup dikdörtgen planlı olan 3 No.lu evin genişliği 4.50 metredir (Çizim: 1; Resim: 1). Tam boyutları henüz tespit edilememiş olan bu evin yaklaşık 25 metre uzunluğunda bir bölümü açılmıştır. Evin kuzey kısmında, aynen Ev 2'de olduğu gibi, antelere sahip bir ön odanın olması gerekmektedir (Çizim: 1e). Bu odadan, kareye yakın ilk odaya geçilmekte (Çizim: 1f) ve bu odadan da evin güneydeki ana bölüme geçilmektedir.

Ev 3'ün de güney yarısındaki ana mekân içerisinde, yaklaşık olarak Ev 2 ile aynı yerde, birbiri üzerine inşa edilmiş ocak tabanları açığa çıkarılmıştır (Çizim: 1g; Resim: 5). Bu ocak tabanlarının en erken olanının ortasında dairesel bir çukur bulunmaktadır (Resim: 5a). Bu bulgu, bu dönemde ocağın maden üretimi için kullanılmış olabileceğini düşündürmektedir. Evin en önemli endüstriyel faaliyetinin tekstil üretimine yönelik olduğu, geçmiş yıllardaki çalışmalar sırasında ortaya konmuştur⁴. Ev içerisinden ele geçirilen çok sayıda ağırlık ve ortası delinmemiş bir pişmiş toprak disk ünik bir grup oluşturmaktadır (Çizim: 2). Ev 3'ün bu işlevi, yapının tüm kullanım evreleri boyunca devam etmektedir.

Ev 3'ün duvar sıvaları büyük önem taşır. Evin batı kerpiç duvarı ince ve beyaz bir sıvayla örtülmüştür (Resim: 6). Sıva yaklaşık olarak 1 metre yüksekliğe kadar takip edilebilse de, kuvvetli deprem sıvanın çoğu yerde

4 Erkanal, Artzy & Kouka 2003, 425, Res. 1; Erkanal, Artzy & Kouka 2004, 167-168, Res. 3, 5; Kouka & Şahoğlu (baskıda), Fig. 8c, e.

tahribat görmesine neden olmuştur. Ev 3'ün doğu duvarı ETÇ II'nin geç dönemine ait bir duvarın altında kalmıştır. Bu duvarın sadece güney kısmının batı yüzü açığa çıkarılabilmektedir. Bu duvar, batı duvarı kadar iyi korunmamıştır. Bu duvarın kuzey kısmının ileriki sezonlarda araştırılması sonucunda duvar sıvasının korunup korunmadığı anlaşılabilecektir.

Deprem Sonrasında Uzun Evler

Liman Tepe uzun evlerindeki yaşama son veren kuvvetli deprem sonrasında, yıkılan duvarlar yeniden inşa edilmiştir. Ev 2'nin taş duvarında yer alan kapı boşluğu bu evrede kireçtaşı levhalar kullanılarak kapatılmıştır. Bu evrede ev tabanı kuzeyde yer alan sokak tabanından daha aşağı bir seviyede kalmış ve eve giriş Ev 2'nin daha önceki kapı boşluğunun bulunduğu yere inşa edilen 3 basamak aracılığıyla gerçekleştirilmiştir. Depremden sonra Ev 2'nin batı duvarı da yeniden inşa edilerek kullanılmıştır. Yeni ve daha geniş bir taş duvar, eski duvarın kalıntıları üzerine inşa edilmiştir. Taş temeller üzerinde ise duvarın kerpiç üstyapısı yer almaktadır. Bu duvarın güney kısmı çok daha iyi korunmuştur. Duvarın yüksekliği 1 metrenin üzerindedir.

Ev 2 ve Ev 3 içerisinde bir önceki evlerde belirlenen ocak tabanları aynı yerde tekrar açığa çıkmıştır. Üfleçler, potalar, kalıplar ve cürufaların da içinde bulunduğu metalürjik faaliyetlere işaret eden buluntular daha önceki sezonlarda da Ev 2 içerisinde açığa çıkarılmıştır⁵. Yine bu evde bulunan gümüşten küçük bir spiral, bu dönemde Liman Tepe'deki gelişmiş metalurjik faaliyetlere işaret etmektedir. 14 delikli bir dokuma âleti ise bu buluntu grubunun daha önceden bilinmeyen bir çeşitlemesini oluşturmaktadır (Çizim: 3).

Ev 3 içerisinde ele geçirilen çok sayıda kenarları yuvarlatılmış seramik parçaları, ağırlıklar ve ağırşakların oluşturduğu tekstil üretimine ilişkin çeşitli buluntular bu evrede de devam etmektedir. Bu veriler, farklı dönemler

5 Erkanal, Artzy & Kouka 2003, 425, Res. 1; Erkanal, Artzy & Kouka 2004, 166-167, Res. 3; Kouka & Şahoğlu (baskıda), Fig. 8d-f.

boyunca her evin işlevinin devamlılığını destekler niteliktedir. Ocak tabanı çevresinde ele geçirilen bir başka ünik buluntu, Liman Tepe’de daha önceden bilinmeyen formda bir kaptır. Bu buluntu, bir kenarında boynuz benzeri çıkıntılar olan bir tepsidir (Resim: 7). Ne yazık ki söz konusu kabın sadece dörtte biri korunabilmiştir. Buna rağmen kare veya dikdörtgen formda olduğu söylenebilir.

Liman Tepe uzun evlerinin her evresinde bol miktarda Melos ve Anadolu kökenli obsidyen buluntuları ele geçirilmiştir. Bu malzeme üzerinde gerçekleştirilen köken analizlerinin sonuçları yakın zamanda yayınlanacaktır. Uzun evler içerisinde ele geçirilen seramik Batı Anadolu’nun geç ETÇ I ve erken ETÇ II dönemlerinin karakteristik formlarını yansıtmaktadır. Evlerde ele geçirilen Batı Ege ithal malzemesi daha önceki yıllarda yayınlanmıştır⁶. 2008 sezonunda da bu evler içerisinde bezemeli Kiklad seramiği ve urfirnis sos kabı parçaları gibi benzer ithal seramik örnekleri ele geçirilmiştir.

2008 Konservasyon ve Restorasyon Programı

2008 yılı kazıları ile uzun evlerin içerisindeki kazıların sonuna yaklaşırken, bu evlerde ele geçirilen buluntuların detaylı olarak çalışılmasına da sistematik bir biçimde başlanmıştır. Malzeme üzerinde birkaç yıl sürecek olan çalışmalar sonucunda, bütün Batı Anadolu için en iyi tabakalaşmış malzeme grubu araştırılmış olacak ve bu malzeme, büyük olasılıkla yayınlanır yayınlanmaz Erken Tunç Çağı Ege dünyası ve Anadolu için bir referans noktası oluşturacaktır.

Radyokarbon Analiz Projesi

Uzun evlerde ele geçirilen bazı örnekler radyokarbon tarihlemesi için geçtiğimiz sezonlarda Köln Üniversitesi’ne gönderilmiştir. Oxford Radyokarbon Laboratuvarı’na gönderilmek üzere yeni örneklerin seçim

6 Şahoğlu 2005a; 2008.

aşaması şu anda devam etmektedir. Elde edilecek sonuçlar, sit alanının mutlak kronolojisinin yapılandırılmasına büyük katkı sağlayacaktır. Bu projenin finansmanı “Ankara Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri” tarafından sağlanmıştır. Toplam 70 örnek bu proje kapsamında AMS tarihlemesi için söz konusu kuruma gönderilecektir.

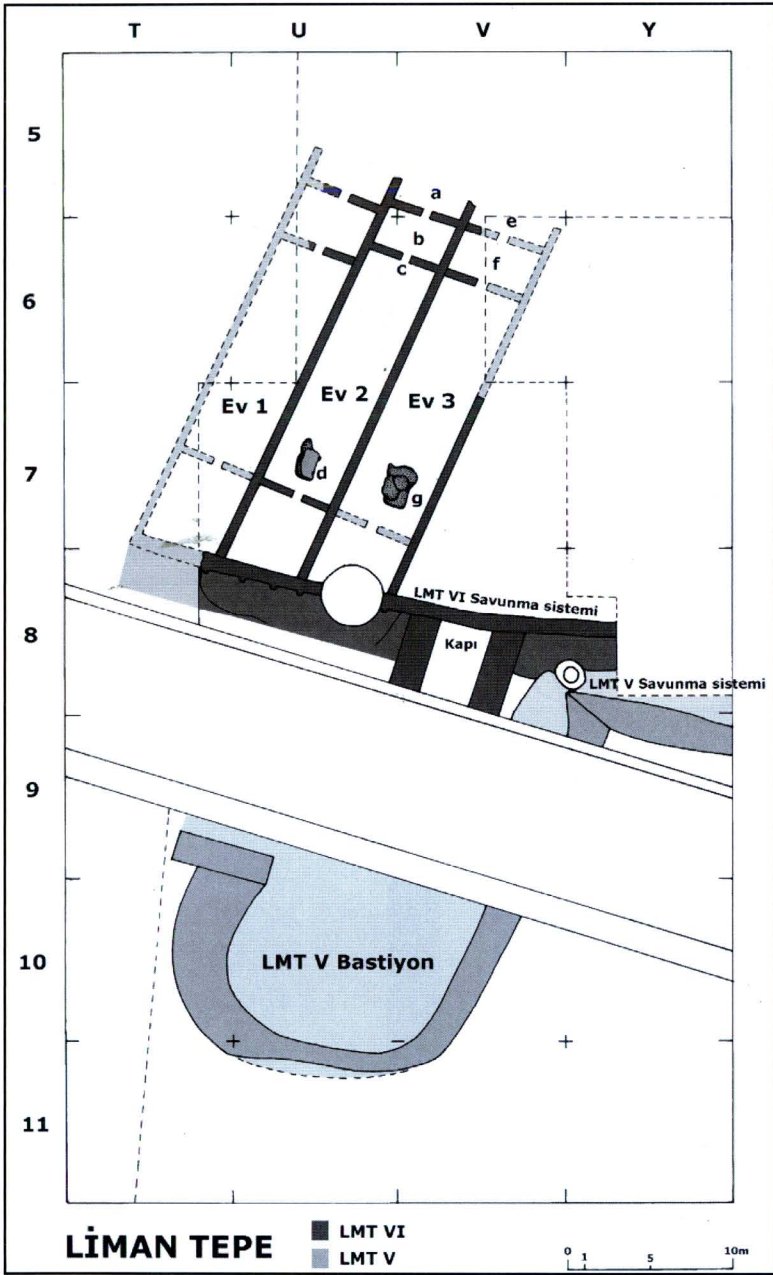
KAYNAKÇA

- ERKANAL, H., S. GÜNEL. 1997. “1995 Yılı Liman Tepe Kazıları” XVIII. Kazı Sonuçları Toplantısı 1: 231-260.
- ERKANAL, H. 1998. “1996 Yılı Liman Tepe Kazıları” XIX. Kazı Sonuçları Toplantısı 1:379-398.
- ERKANAL, H., M. ARTZY, & O. KOUKA. 2003. “2001 Yılı Liman Tepe Kazıları”. XXIV. Kazı Sonuçları Toplantısı 1: 423-36.
- ERKANAL, H., M. ARTZY & O. KOUKA. 2004. “2002 Yılı Liman Tepe Kazıları”. XXV. Kazı Sonuçları Toplantısı 2: 165-78.
- ERKANAL, H., V. ŞAHOĞLU, R. TUNCEL, O. KOUKA, L. KESKİN VE İ. TUĞCU. 2009. “Liman Tepe 2007 Yılı Kazıları” XXX. Kazı Sonuçları Toplantısı - I, 299-322.
- ERKANAL, H. 2008. “Liman Tepe: A New Light on the Prehistoric Aegean Cultures” H. Erkanal, H. Hauptmann, V. Şahoğlu, R. Tuncel (Ed.) *Proceedings of the International Symposium The Aegean in the Neolithic, Chalcolithic and the Early Bronze Age*, 179-190, Ankara 2008.
- KOUKA, O. ve V. ŞAHOĞLU, (Baskıda). “New data on the Aegean Early Bronze Age I - Early Bronze Age II (early) Chronology from Liman Tepe, Izmir”, Dumas, C., A. Giannikouri ve O. Kouka (eds). *The Aegean Early Bronze Age: New Evidence, International Conference, Athens, April 11th-14th*
- ŞAHOĞLU, V. 2005a. “Interregional Contacts Around the Aegean During

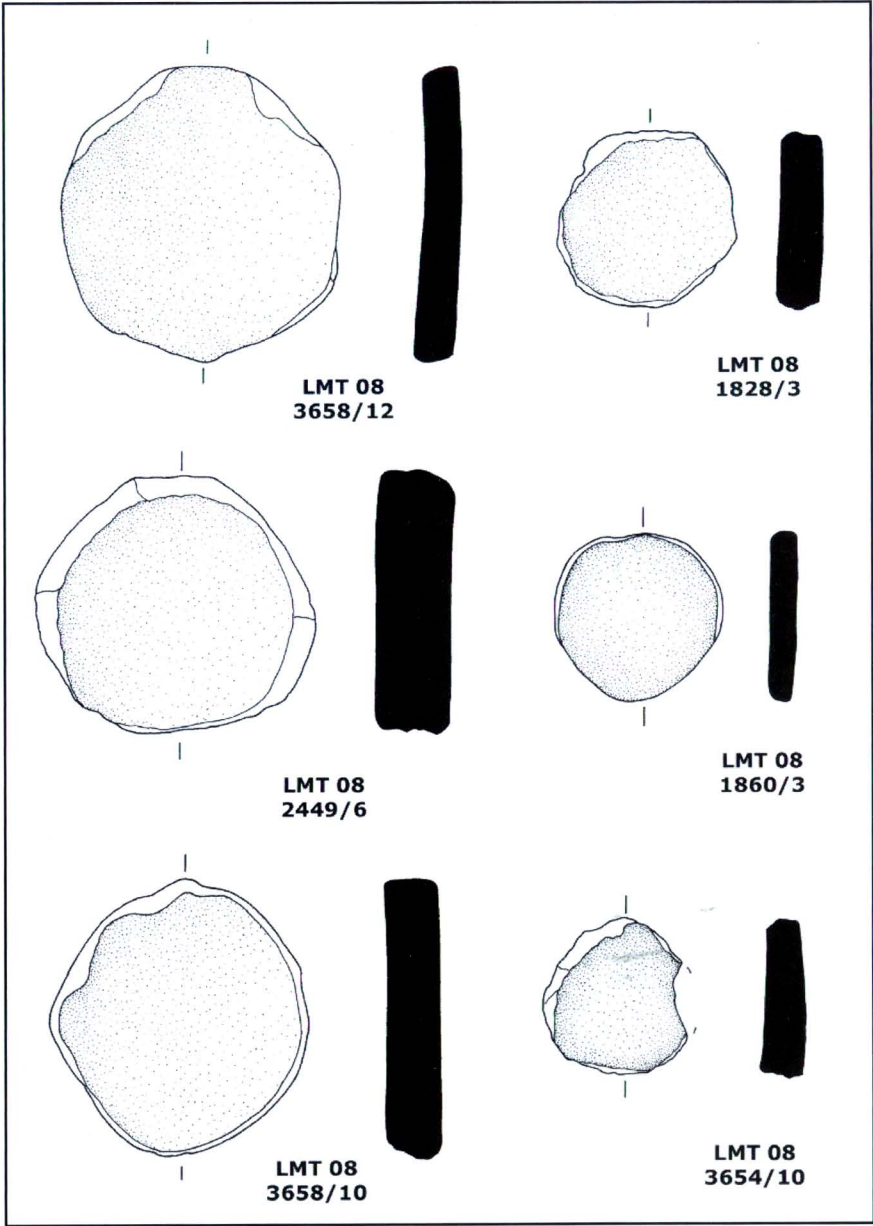
The Early Bronze Age: New Evidence from the Izmir Region" *ANADOLU / ANATOLIA*, vol. 27, 97-120.

ŞAHOĞLU, V. 2005b. "The *Anatolian Trade Network* and the Izmir Region during the Early Bronze Age", *Oxford Journal of Archaeology* 24 (4), 339-360, 2005.

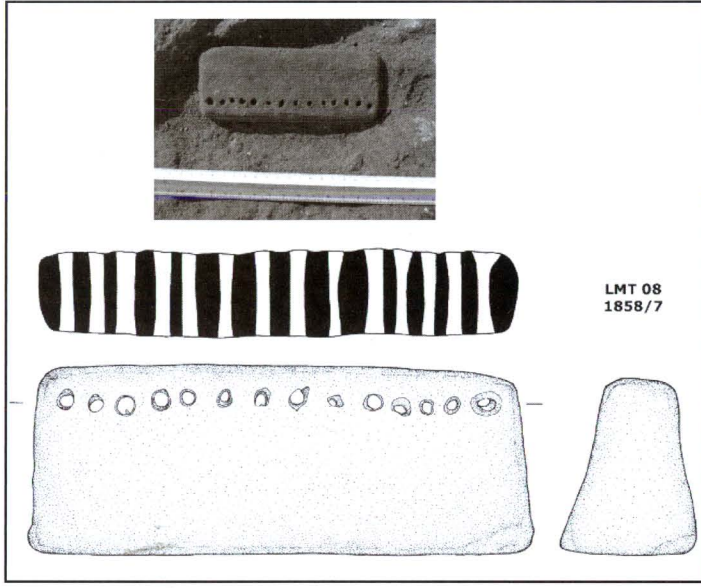
ŞAHOĞLU, V. 2008. "Liman Tepe and Bakla Tepe: New Evidence for the Relations between the Izmir Region, The Cyclades and the Greek Mainland during the Late Fourth and Third Millennia BC" H. Erkanal, H. Hauptmann, V. Şahoğlu, R. Tuncel (Ed.) *Proceedings of the International Symposium The Aegean in the Neolithic, Chalcolithic and the Early Bronze Age*, 483-501, Ankara 2008.

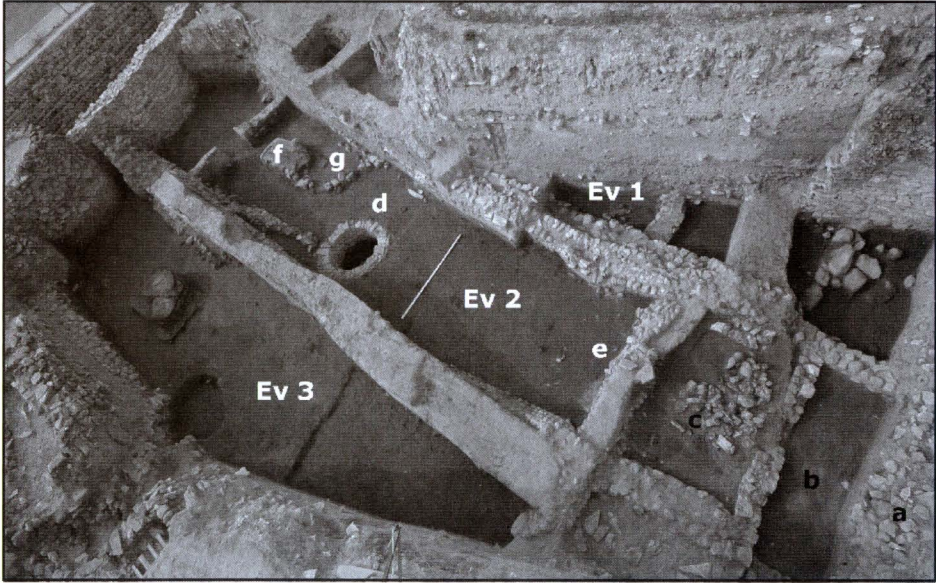
Çizim: 1

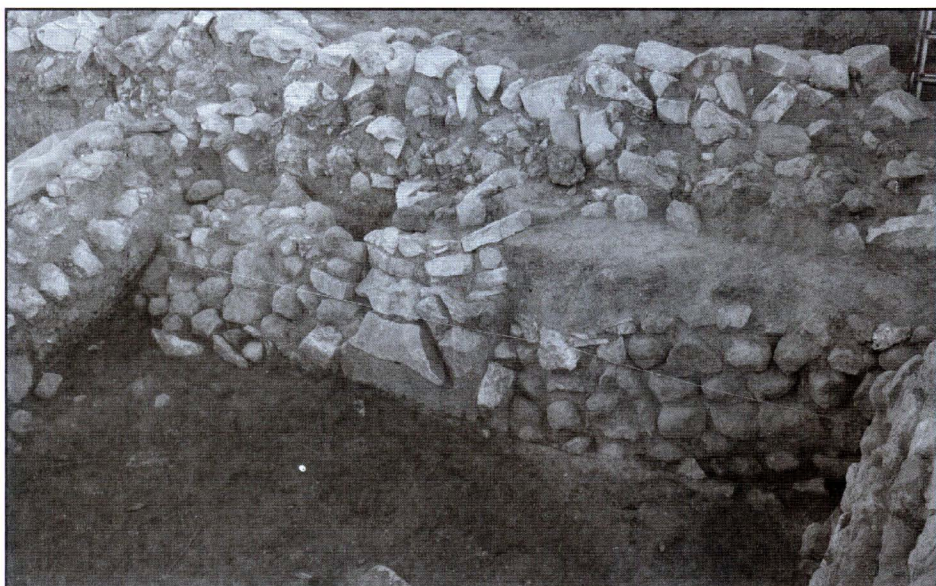
Çizim: 2

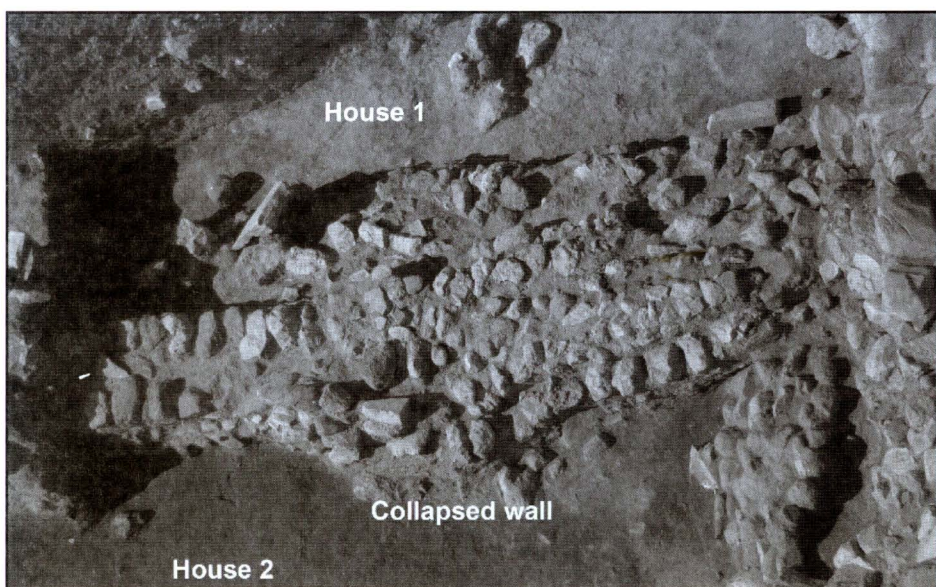
Çizim: 3

Resim:1

Resim: 2

Resim: 3

Resim: 4

Resim: 5

Resim: 6

Resim: 7